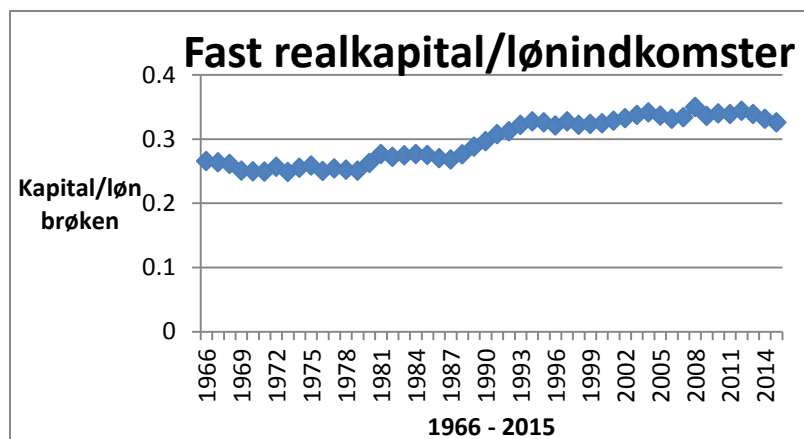
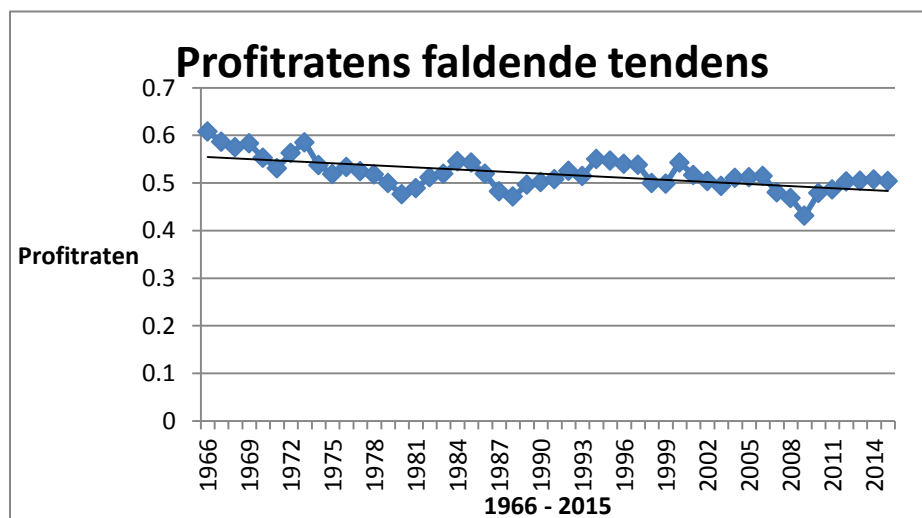

Marx så arbejdsløshed som en del af systemets evne til at gå fra krise til en fornyet opgang. Arbejdsløse skaber et mindre lønpres. Med faldene omkostninger på arbejde stiger den enkelte kapitalejers profit. For systemet som helhed udgør disse mekanismer imidlertid et problem, fordi kapitalejeren skal kunne sælge sine produkter, hvilket gøres sværere, når alle mindsker lønomkostningerne. Enten indføres teknologi, der kan erstatte menneskeligt arbejde og øge produktiviteten. Eller også har man en stor reservearm af importeret arbejdskraft. En del tyder på, at udviklingen i dansk økonomi over de sidste 50 år viser, at lønindkomsterne er faldet, mens værdien af forbruget af den faste kapital steg. Dette bekræfter tesen om at arbejde til stadighed erstattes med maskiner:

Faldende lønindkomst får imidlertid konsekvenser for den samlede efterspørgsel, fordi arbejderne i alle virksomheder køber mindre end før. Profitraten i hele økonomien viser derfor en faldende tendens (tendenslinje i figur – profitraten er bruttoprofitterne divideret med forbruget af fast realkapital og lønindkomsterne).

Krisen sætter ind først i sektoren, hvor der produceres forbrugsvarer, senere breder det sig andre sektorer der leverer kapital (maskiner og bygninger), råvarer og halvfabrikata. Når krisen har bredt sig udover alle produktive sektorer, bevæger kapitalen sig over i den uproduktive finanssektor. Krisen i 2008 blev kaldt en "finanskrise", men når hele miseren skyldes en faldende profitrate i de produktive sektorer, er det imidlertid mere end det. Profitindkomst ophobet i de produktive sektorer står som elektroniske penge på en konto. De "ligger brak" indtil noget lukrativt viser sig. Enten holder virksomhederne på pengekapitalen eller den anbringes spekulativt i finansielle aktiver og "produkter" (futures, optioner, derivater etc.). Med udviklingen mod den robotstyrede økonomi og kunstig intelligens er der ikke noget der tyder på at udviklingen med frisætning af arbejde vil stoppe. Vil kapitalismen bryde sammen eller finder kapitalen en vej ud